

Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова та література)).
Наукові інтереси: історія української літератури ХХ- ХХІ ст.

Людмила Мазуренко
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Крупка В. П.

ПРОБЛЕМАТИКА ОПОВІДАННЯ «ВИСОКІ ГОРИ В ЯЛТІ» ВАСИЛЯ ШКЛЯРА

Анотація. У статті окреслено проблематику оповідання «Високі гори в Ялті» Василя Шкляра. Увагу сконцентровано навколо образів Танасихи та Марфини, які на старості років стали самотніми.

Ключові слова: Василь Шкляр, проблематика, оповідання, образ, колізія.

Annotation. The article outlines the problematic of the story «High mountains in Yalta» by Vasyl Shklyar. The attention is focused on the images of Tanasikha and Marfina, who became lonely in their old age.

Keywords: Vasyl Shklyar, problematics, story, image, collision.

Василя Шкляра називають «батьком українського бестселера», але його творчість не вивчена докладно. По-перше, це пояснюється тим, що автор досить плідно працює й на полицях книжкових крамниць постійно з'являються нові книги. По-друге, особливу увагу критиків привертають його романи, які частіше виходять з-під пера митця. Його ж мала та середня проза залишається фактично недослідженою, а проблемно-філософські погляди нерозтлумаченими. Саме тому **метою** нашої статті є окреслення проблематики в оповіданні «Високі гори у Ялті».

Літературознавча енциклопедія за редакцією Ю. Коваліва трактує проблему як «складне теоретичне чи практичне питання, що потребує нагального ретельного вивчення, аналізу, розв'язання» [Літературознавча енциклопедія 2007: 274]. У книжці «Чорне сонце» проблематика хоч і різнобічна, проте акумульована в концепті Україна. Про збірку автор говорить: «До цієї книжки увійшли...твори, різні за тематикою, настроєм, часом написання. Але всі вони – про Україну, якою вона була, якою є і якою ще буде колись, адже в героях впізнаємо тих, хто живе поруч із нами, змагаючись, борючись і завжди – навіть ціною власного життя – перемагаючи...». На основі цього варто розуміти, що недоцільно починати аналіз із окремих проблем конкретних оповідань автора. Спочатку варто проаналізувати, як автор трактує наскрізний образ усіх текстів з його збірки і з цього сформулювати спільну для них проблему. Україна у творах В. Шкляра – це *«еге, вдома найлучче»* [Шкляр 2016: 248], *«справді унікальна країна, ..., нас націоналістами називають тільки за те, що ми розмовляємо своєю мовою»* [Шкляр 2016: 25], *«...село спочивало під сонним осіннім небом...»* [Шкляр 2016: 165], *«Які каштани? Київські...»* [Шкляр 2016: 270]. Отже, розуміємо, що «його» Україна (станом на час написання текстів) не примарний плід уяви, а часопростір, де буває різне: безумовна любов та беззаперечний патріотизм поруч із корупційними схемами, заздрощами та хитрощами.

На відміну від своєї романістики, в оповіданнях В. Шкляр не вдається до ідеалізації образу України чи її середньостатистичного мешканця. Автор лише зізнається в любові всьому, що є рідним, вказує на перспективи змін. Тут персонажами є не українські варіанти середньовічних лицарів, а звичайні люди з типовими дилемами, викликами, radoщами. На основі цього можна говорити про цілий комплекс проблем: меншовартості українців, життя в селі, багатства і бідності, патріотизму, національної свідомості, пристосуванства і т.д.

Загальний життєвий досвід митця, його оточення, особливості характеру формують світогляд, який у свою чергу є одним з найважливіших факторів «наповнення» певного твору мистецтва. Оповідання «Високі гори у Ялті» репрезентує читачеві два яскравих образи: Танасихи та Марфини, за допомогою яких автор транслює власний погляд на ряд проблем. Вони – бабусі, які «живуть по сусідству». Цих два жіночих образи є втіленням тези автора про героїв, які мешкають поруч з нами. Отож, Танасиха – певною мірою трагічний жіночий образ, через який одразу бачимо першу проблему твору – самотньої старості. Перше знайомство з читачем автор робить свого роду трагікомічним: *«Сімдесят дев'ять літ прожила Танасиха на білому світі і не пам'ятає за собою такої дурної okazji, а це тобі маєш: впала вночі з лежанки»* [Шкляр 2016: 245]. Досить різке заглиблення в оповідь є типовим для жанру, але цей початок особливий тим, що в межах одного речення читач може отримати початкову інформацію про героя, подолати межу між посмішкою та жалістю. Далі автор описує сцену на підлозі, коли героїня *«...довго не спиналася на ноги, прислухаючись, чи жива...»* [Шкляр 2016: 245]. Уже протягом наступного абзацу читач може визначитися зі ставленням до ситуації й відчути сильну емоцію, при тому не знаючи нічого про героїню, крім віку. Говорячи про історію життя Танасихи, автор не дарує читачеві багато деталей. Нам відомо, що вона має двох дітей, які вже давно живуть не з нею. При тому стосунки з дочкою сама героїня характеризує позитивно: *«Сини – то людям, а дочка собі. Це якби Ганя ближченько, то б і горя не знала...»* [Шкляр 2016: 249].

Читач навряд чи погодиться з таким твердженням, адже бачимо номінальну пропозицію дочки забрати матір до Криму, яка власне сама ж і відмовляє її від переїзду. Стосунки героїні з сином і формально, і фактично зіпсовані через невістку, яка *«їсти ніколи не зварить, тіки перед зеркалом крутиться, а коло мене носа морищить – це*

показує, що пахне погано» [Шкляр 2016: 249]. Як наслідок – Танасиха живе з котом, а серед друзів має лише бабу Марфину та поштару, який раз на місяць приносить пенсію. Загалом перед читачем постає, на жаль, типова ситуація українського села не лише минулого, але й сучасності. З цього робимо висновок про ще кілька проблем – батьки і діти, фінансова незабезпеченість людей похилого віку, так зване «старіння села», тобто виїзд молоді до великих міст, що несе за собою зменшення кількості, а згодом зникнення сіл.

Змальовуючи образ Марфини, автор вдається лише до кількох деталей, як-от: *«...стара Марфина, яка давно вже не видибувала далі свого подвір'я, не годилася навіть відра води собі витягти...»* [Шкляр 2016: 247]. Тому бачимо, що цією героїнею автор лише підкреслює уже згадані проблеми. Досить цікавим також є епізод, в якому Танасиха пропонує сусідці жити разом, для того, аби легше пережити зиму. На цьому ґрунті в подруг спалахує суперечка, адже Марфина не згодна покидати рідний дім, який потребує людського тепла і турботи. Це також досить типова риса для образу українки, яка навіть при власній фізичній кволості не припиняє бути берегинею дому, піклуватися про нього не просто як про будівлю, а місце, яке наповнене спогадами, в якому колись вирувало життя, яке є символом сімейності та затишку. Ця суперечка закінчується тим, що жінки розходяться не на найкращій ноті. Ця ситуація підводить читача до кульмінаційного моменту в оповіданні. Наступного ранку Танасиха розуміє, що не може покинути дім, адже *«...її замело снігом у хаті, вона не може відчинити двері, не може вийти...»* [Шкляр 2016: 253]. До жінки приходить страшне усвідомлення того, що поштар прийде не скоро, листівку від доньки вона нещодавно отримувала, а єдина сусідка не виходить з хати вже давно. Героїня спочатку щосили намагається вийти з ситуації, але досить скоро до неї приходить усвідомлення того, що вона *«живцем похована у своїй-таки хаті...»* [Шкляр 2016: 255].

У момент, коли Танасиха майже змирилася з невідворотнім фіналом, автор порушує центральну, як на нашу думку, проблему оповідання. Про моделі жіночої дружби починали писати ще Олена Пчілка, Ольга Кобилянська та Леся Українка. Цю ідею проінтерпретували в контексті епохи свого часу Оксана Забужко, Євгенія Кононенко та інші. Письменники-чоловіки набагато рідше порушують таку проблему, але в оповіданні В. Шкляра бачимо коротку та яскраву спробу описати дружбу двох жінок, які залишилися самотніми. Фіналом цього оповідання є епізод, у якому знесилена Танасиха крізь шпаринку в замерзлому вікні бачить, як *«стираючись обома руками на дві палички і зігнувшись у три погибелі, човпе стара Марфина, ... човпе, горнучи високі сніги своїми відмерлими ногами, що не згиналися у колінах»* [Шкляр 2016: 260]. Закінчується оповідання з одного боку трагічно, але закономірно. Героїні забули минулий конфлікт і зробили одна для одної все можливе. Читач розуміє, що Танасиха дочекалася подруги і померла, але смерть ця не трагічна, вона є звільненням від болю, самотності й холоду.

Отже, Василь Шкляр у своїй малій прозі порушує цілий ряд проблем, які не є чужими для багатьох українців. Його герої – це люди, з якими ми ніби знайомі, тому це робить кожне оповідання ближчим до читача. На прикладі твору «Високі гори у Ялті» ми виокремили цілий ряд проблем, які автор розкрив через взаємодію двох героїнь. Саме тому бачимо перспективу досліджень малої та середньої прози Василя Шкляра крізь призму його проблемно-тематичних інтерпретацій.

Література

1. Крупка В. Художній світ Володимира Забаштанського : монографія. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2014. 228 с.

2. Проблема. *Літературознавча енциклопедія*: У двох томах. Т. 2. / Авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. С. 274.

3. Шкляр В. Чорне Сонце : збірка. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 304 с.

Мазуренко Людмила Русланівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 035.01 Філологія. Українська мова та література). **Наукові інтереси:** історія української літератури кінця XX – початку XXI століття.

Ольга Горбачук-Наровецька
Наук. кер. – к. філол. н., ст. викл. Зелененька І. А.

ГЕРМЕТИЧНА НАЦІОЦЕНТРИЧНІСТЬ ПОЕЗІЇ ВАСИЛЯ ГЕРАСИМ'ЮКА

Анотація. Розвиток української літератури II половини XX століття був обмежуваний колоніальним тиском. Тому спротив втілювався у герметичних мистецьких формах, завдяки яким поети оновили інструментарій для вираження націоцентричності в образно-символічному ладі, у міфізації й ритуальності. Зокрема, у поезії Василя Герасим'юка вияскравився етнокультурний колорит Гуцульщини, що приваблює дослідників своєю універсальністю.

Ключові слова: модернізм, постмодернізм, герметизм, Київська школа поезії, андеграунд.

Annotation. The development of Ukrainian literature in the second half of the twentieth century was limited by colonial pressure. Therefore, resistance was embodied in hermetic artistic forms, thanks to which poets updated the tools for expressing national centrism in figurative and symbolic terms,